

archeologie aktuell – Ausztria ismeretlen története

Franz Sauer

KAROLING TEMPLOMOK BURGENLANDBAN

Góborfalva (Goberling), Németújvár (Güssing),
Felsőlövő (Oberschützen) és Órisziget (Siget i.d.Wart)

Rövidített szövegösszefoglaló, különös tekintettel az
„Oberschützen“ fejezetre 52-73. oldal

Tartalom

- 6 AVARFÖLDI TEMPLOMOK
A bajor Ostland misszionálása
- 22 A SZENT ERZSÉBET EVANGÉLIKUS PLÉBÁNIA-
TEMPLOM –
GÓBORFALVA
- 36 IDŐSEBB SZENT JÁKOB KATOLIKUS PLÉBÁNIA-
TEMPLOM –
NÉMETÚJVÁR
- 52 SZENT BERNÁT KATOLIKUS PLÉBÁNIA-
TEMPLOM – FELSŐLÖVŐ
- 74 SZENT LÁSZLÓ KATOLIKUS AL-
TEMPLOM - ÓRISZIGET

SZENT BERTALAN KATOLIKUS PLÉBÁNIA- TEMPLOM – FELSŐLÖVŐ

52. oldaltól

Említések: 1387 Sicz; 1393 utraque Lewe; 1610 Fölső Sicz; 1773 Ober
Schitzen.

Patrónus: Bertalan, eredeti patrónus ismeretlen.

Négyzetes hajójú templom a 13. századból. A kora középkori keltezés az 1988 őszén felfedezett félköríves szentélyen, az alaprajzi jellegzetességeken, az indexen, valamint a láb mértéken alapul.

Falazat: A szentély délnyugati illeszkedésének belső oldalában a padlózattól kb. 1 m magasságig egyenletesen rakott kisebbtől közepes méretű pala-lapok a szentély fennmaradt részdarabjából.

1258-ban I. Albrecht, Ausztria és Stíria hercege, a Güssingi Ybans gróf Borostyánkő elleni rablóhadjáratainak megfékezésére csapatokat küldött. A lomha sváb lovagokat azonban a fürge magyar lovasok álharcokkal felőrölték, bekerítették és végül megadásra kényszerítették. 1289 tavaszán következett a megtorlás. A herceg csapatai meghódították Nagymartont (Mattersburg), Szentmargitbányát (St.Margarethen), Sopronnyéket (Neckenmarkt), Sopront (Ödenburg), Kaboldot (Kobersdorf), Lánzsért (Landsee), Vámosderecskét (Draßmarkt), Rohoncot (Rechnitz), Városszalónokot (Stadt Schlainig), Pinkafőt (Pinkafeld), Pinkaóvárt (Burg), valamint Wilamstorfot (Willersdorf) és Alsó- és Felsőlövőt (Ober- und Unterschützen).

Az egyszerű lakosság – amennyiben nem tudott a környékbeli erdőkbe vagy földalatti búvóhelyekre menekülni – szenvedett a kegyetlen harcosok brutalitásától. Nőket erőszakoltak meg, falvakat gyújtottak fel. A templomokat sem kímélték. Ld. az »Ecclesias cremavit«-ban (=templomokat gyújtott fel). Továbbá például a Continuatio Vindobonensis -ben, abban az írásbeli forrásmunkában, amelyet a rímes krónika mellett Ottokár von der Gaalnak, „A Güssingiek ellen folytatott háborúról szóló krónikájának“ köszönhetünk.

Egy hasonló esemény valószínűleg Felsőlövőn is lejátszódhatott és nem sokkal azután a templomot a meglévő alapok messzemenő felhasználásával újjáépítették.

Egy 1300 körüli újjáépítésre utaló valószínűsítés: 1291-ben a „Güssingi vizsály“ befejezése, a templom falainak struktúrája, két köríves ablak a szentélyben (románkori, 1300-as évekből) és a templomhajó freskói (a 13. század utolsó évtizede).

A templom soha nem volt erődtemplom. A Franz Simon (1961) által készített rajzok és interpretációk (pl. lőrések feltüntetése, ld. képek a

66. és 67. oldalon) szakmailag megalapozott vizsgálaton nem állják meg a helyüket. A 62-64. oldali képek sokkal inkább egy a 13. századvégre jellemző tipikus falazatot mutatnak két – három kőréteggel (lapos kövekkel vízszintbe hozva) és részben relatív széles illesztési hézagokkal, amelyeket azután apró kőzettel töltöttek ki.

Az 1970-es években a templom körüli terület felmérésre került és védekező létesítménynek minősítették. A templom magaslaton egy kis földsáncokkal és árkokkal biztosított erődítmény magját vélték felfedezni.

Ez a tézis vezetett végülis ahhoz a kicsit rejtélyes interpretációhoz, miszerint az 1988-ban kibontott félkör alakú szentély alapja (57. oldal) egy a védőtoronyhoz(!) tartozó kápolna volt, a nyugati hajófal alapja (1,41 m-el igen széles és több, mint 2 m mély) pedig a védőtorony fala.

Az új kutatások alapján ma a „védőtorony“ helyébe egy kora középkori szentély lép, tehát egy templom, amely a 9. évszázad folyamán a lakosság misszionálására szolgált. Az új bizonyítás középpontjában a félkör alakú szentély áll, melynek alsó éle az északi és déli hajófal alapélének alsó élével azonos magasságban van, az alapok viszont igen alacsonyak (57-59. oldal).

A nyugati fal vonatkozásában segítségünkre szolgál egy az 1988-as feltárási dokumentációból származó felvétel (58. oldal). A képen egy szürkésbarna réteg látszik (vakolatesztrik), amelyik kb. 0,40 m-el a jelenlegi padlózat alatt egy korábbi padlózatra utal. Kb. 2 méterrel a nyugati oromzatsfal előtt jól látható az esztrik vége, ugyanott, ahol a régi hajó fala húzódott. Ezt az alacsonyan lerakott alappal együtt a templomhajó meghosszabbításakor eltávolították.

Egy másik kép (59. oldal lent) az északi hajófal nyugati részében a két, szintónusában különböző alapot mutatja – jobb oldalon a világos, kora középkori és baloldalon a sötétebb, a 13. század végén hozzáillesztett falazatot. Továbbá a hozzáépítés környékén maradt humusz által felismerhető, hogy a késő román templomban már egy magasabb padlózatszint volt mértékadó.

Az 1988/89-es feltárások újraértékelésével tehát Felsőlövőn egy kora középkori templomról beszélhetünk, amelyeket a 13. század végén lebontottak és helyébe a régi hajóalapok messzemenő megtartásával egy újat emeltek. Az új, négyzet alapú szentély, valamint a szigorúan téglalap alakú, 1:2 méretarányos hajó az akkori idők izlésének és szabályainak felelt meg.

A freskók

Emmerich Zechmeister - 1961-től 2003-ig Tarcsafürdő (Bad Tatzmannsdorf) katolikus plébánosa – 1979-ben, a freskók felfedezésékor jelen volt, amikor Dr. Gerhard Seebach régész a templomot egyik este megtekintette. Azonnal nekilátott néhány helyen a vakolatot leütögetni, egyre többet is, amíg éjjel 3 óra körül az első képmaradványokat felfedezte.

Képek, grafikák, táblázatok:

4. oldal: A templom patrónusának, Szent Bertalannak napján, augusztus 24-én a felkelő nap közvetlenül az oberschützeni templom szentélyének ablakán világít be.
54. oldal: Az oberschützeni Szent Bertalan katolikus altemplom tökéletesen illeszkedik a lágú Dél-Burgenlandi tájba. A temető kiemeli a templom plébániatemplom kénti jelentőségét.
55. oldal: A templom épületén már semmi nem utal a korábbi, kora középkori épületre. A templom építőit egy 1757-ből származó vizitációs jelentés „antiquissimis catholicis“ (antikvirált katolikusoknak) nevezte.
57. oldal: A kora középkori szentély 1988-ban felfedezett maradványai.
58. és 59. oldal: A hajó alapjairól 1988-ban készült felvételeknek kulcsfontosságú szerepe van az ásatási eredmények újraértékelése szempontjából. Különösen a déli falon (59. oldal fent) egy feltárt sír közelében látható, hogy a kora középkori alap csak két terméskő rétegből áll. A 13.század végén, a templom hajójának kibővítése során az alapokat nyugati irányban hosszabbították meg és mint

ahogy a sötétbarna humuszrétegen keresztül felismerhető, a temető irányába építették.

60. és 61. oldal: Az építési szakaszok tervei a 2017-ben elvégzett újabb felmérések alapján. A kora középkori nyugati fal rekonstrukciója az 1988/89-ben végzett ásatások képes dokumentációján alapul.

	Meter	Fuß*	Zoll**
Szentély alap szélessége	0,90 m	2,50'	30,00 = 30"
Oltár alap hossza	1,52 m	4,22'	50,67 = 50"
Oltár alap szélessége	1,20 m	3,33'	40,00 = 40"
Szentély alap keleti éle – szentély alap nyugati éle közötti távolság	1,80 m	5,00'	60,00 = 60"
Hosszúság (rek.)	14,40 m	40,00'	480,00 = 480"
Hajó hossza (rek.)	9,28 m	25,78'	309,33 = 310"
Hajó szélessége	7,80 m	21,67'	260,00 = 260"
Hajó belső hosszúsága (rek.)	7,20 m	20,00'	240,00 = 240"
Hajó belső szélessége	5,84 m	16,21'	194,67 = 195"
Szentély hossza	4,20 m	11,67'	140,00 = 140"
Szentély belső hossza	3,30 m	9,17'	110,00 = 110"
Szentély szélessége	4,35 m	12,08'	145,00 = 145"

Index (hajószélesség : hajóhosszúság) kb. 0,80

* 1 Fuß = 0,360 m

A templom főtengelyének irányszöge: 90,5 gon = 81,45°

** 1 Zoll = 0,03 m

kora középkori templom, eredeti építmény

2. fázis: templom négyzet alapú szentéllyel (13. sz. vége)

3. fázis: Támaszfalak az 1400 körül a szentélybe beépített gerincboltozathoz

4. fázis: 16/17. század - a nyugati oromzati fal felépítése

5. fázis: 1864 – a torony és a sekrestye felépítése

6. fázis: 1902 – valamennyi szentély és hajófal megemelése és egy új, a teljes felületen átnyúló plafon létesítése

61. oldal: Adalbert Klaar által készített építési fázis tervek. Ő volt az, aki az építményt 1955-ben elsőként analizálta.

Kutatási eredmények

62. oldal fent: A hajó északi fala (a képen az 1992-es renoválásnál, levert vakolattal) 0,60m magas faldarabokból (kompartimentek) készült, kisebb és nagyobb méretű kövekből. Idáig figyelmen kívül lett hagyva a függőlegesen futó rész.
62. oldal lent: Nézet északnyugati irányból a hajó és a torony lábazati zónájára. A különböző falazati struktúrák különböző építési fázisokra utalnak. Az oromzati fal nagy valószínűséggel a 16. vagy 17. században készült, miközben a tornyot csak 1864-ben építették.
63. oldal: A kibontott falazat építéstörténeti analizálása segítségével és egy új felméréssel a Szent Bertalan plébániatemplom többfázisú építési történetét a 9. től a 20. századig sikerült rekonstruálni.
64. oldal: A templom 1992-es külső tatarozásáról készült képek. A vakolattól letisztított falak utólag is lehetőséget adnak az építmény építéstörténeti feldolgozására.
65. oldal: A baloldalon a fal felőli állványoszlop közelében egy köríves ablak maradványai ismerhetők fel, ami az oromzati fal felépítése során lett beépítve.
66. és 67. oldal: Az 1961-es renoválási munkálatokat Franz Simon is követte és rajzaival megörökítette.

Freskók

68. oldal: A freskók két időperiódusból származnak, a templomhajóé az 1290 körüli évekből. A központi téma itt Jézus születése és gyermekkori története, amelyik a déli oldal ablakai között látható (messzemenően károsodott) angyali üdvözlettel kezdődik. Világosabban kivehető a gyermekágyas Mária ágya és a lábánál ülő, zsidókalapot viselő József. Az alsó képmezőben lévő ciklus a

pásztoroknak szóló üzenettel és a Háromkirályok imádatával végződik.

70. oldal: Az északi oldal jelenetei kettéosztottak. Az alsó, csak töredékekben fennmaradt csíkokban Jézus gyermekkori története látható a három eseménnyel – bemutatás a templomban, menekülés Egyiptomba és Jézus tizenkétéves gyermekként a templomban tudósok körében – továbbvezetve és befejezve.

71. oldal: A felülső szektor Ádámnak és Évának, a bűnbeesésnek, a kiűzetésnek a paradicsomból, valamint Kainnak és Ábelnek van szentelve. Jól felismerhető az a jelenet, amelyikben Ádám arca verítékével a cséphadarót forgatja, miközben Éva a rokkán fon. Világosan felismerhetők Kain és Ábel áldozati jelenetei is, valamint Ábel megölése, amint egy fa alatt a földre süllyed.

72. oldal: Az 1400as években a szentély falai a tizenkét apostollal lettek kidiszítva. Ezek az erőteljes színek teljesen más benyomást keltenek, mint a néhány színre korlátozott festmények a templomhajóban.

73. oldal: A szentély déli falába már a 15. évszázadban több graffitit is bevészték. Többek között két mágikus négyzetet is. A mondás, amelyik mind a négy sarokból vízszintes és függőleges irányban olvasható, nyolcszor ugyanazt a tartalmat adja ki. A korai Újkorig ráolvasás- és gyógyformulaként használták ember és állat betegségei ellen.

A graffitikat Thomas Wozniak (Universität Tübingen) dokumentálta és mind nyelvi, mind tartalmi szempontból analizálta. Számos fordítás és magyarázat létezik. Pl. „Arepo gazdálkodó a kezével irányítja az ekét”; „Isten uralkodik a teremtés, az emberek művei és a Föld termékei fölött”. „Sátán, háromszor kérlek téged, add vissza a vagyonomat”.

Fordította: Wawzin Ágnes

„KAROLING TEMPLOMOK BURGENLANDBAN“

€ 20,00 árban Oberschützenben az Önkormányzatnál, valamint a temetői templomi vezetések alkalmával megvásárolható.

Művészettörténet - 8. évfolyam | Sulinet Tudásbázis

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/muveszettortenet/muveszettortenet-8-evfolyam/az-ujjaszuleto-birodalom-karoling-es-otthori-muveszet/karoling-epiteszet>

Magyar nyelvű vezetés az Oberschützen-i katolikus temetői templomban.

© Wawzin Ágnes und Ernst Mindler.

Herausgeber: Ernst Mindler, Oberschützen. Foto: contemplom

❶ További információk az obereschützeni templomról és más, környékbeli templomokról – magyar nyelven is – a contemplom.at linken található.